

BANDLIKNI TA'MINLASHDA KICHIK BIZNESNI O'RNI

РОЛЬ МАЛОГО БИЗНЕСА В ОБЕСПЕЧЕНИИ ЗАНЯТОСТИ

THE ROLE OF SMALL BUSINESS IN ENSURING EMPLOYMENT

*“Iqtisodiyot” yo‘nalishi 4-bosqich
K-50-22 guruh bitiruvchisi
Yoqubov Farruxbek Farxodjon o‘g‘li*

Annotatsiya: Mazkur maqolada kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning aholi bandligini ta'minlashdagi o'rni Andijon viloyati misolida tahlil qilingan. Tadqiqotda bandlik va kichik biznesning nazariy asoslari yoritilib, mehnat bozori holati hamda kichik biznes subyektlari tomonidan yaratilayotgan ish o'rinlari dinamikasi o'rganilgan. Shuningdek, Bandlik bo'limi faoliyatining samaradorligi baholanib, hududda bandlikni oshirish va tadbirkorlikni rivojlantirishga qaratilgan amaliy taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: bandlik, kichik biznes, xususiy tadbirkorlik, mehnat bozori, ish o'rinlari yaratish, aholi bandligi, hududiy rivojlanish, Andijon viloyati, bandlik siyosati, tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash.

Аннотация: В статье проанализирована роль малого бизнеса и частного предпринимательства в обеспечении занятости населения на примере Андижанской области. Рассмотрены теоретические основы занятости и малого бизнеса, исследованы состояние рынка труда и динамика создания рабочих мест субъектами малого предпринимательства. Оценена эффективность деятельности отдела занятости и разработаны практические рекомендации по повышению занятости и развитию предпринимательства в регионе.

Ключевые слова: занятость, малый бизнес, частное предпринимательство, рынок труда, создание рабочих мест, занятость населения, региональное развитие, Андижанская область, политика занятости, поддержка предпринимательства.

Abstract: This article analyzes the role of small business and private entrepreneurship in ensuring employment, using Andijan region as a case study. The theoretical foundations of employment and small business are examined, while labor market conditions and job creation dynamics are analyzed. The effectiveness of the Employment Department is assessed, and practical recommendations are proposed to enhance employment and support entrepreneurial development in the region.

Keywords: employment, small business, private entrepreneurship, labor market, job creation, population employment, regional development, Andijan region, employment policy, entrepreneurship support.

Kirish: Bugungi kunda aholi bandligini ta'minlash va ishsizlik darajasini kamaytirish dunyo mamlakatlari oldida turgan eng muhim ijtimoiy-iqtisodiy vazifalardan biri hisoblanadi. Iqtisodiyotning barqaror rivojlanishi, aholi farovonligining oshishi hamda kambag'allikning qisqarishi ko'p jihatdan mehnat bozorining samarali faoliyat yuritishi bilan bog'liq. Ushbu jarayonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlari yangi ish o'rinlarini yaratish, aholi daromadlarini oshirish va iqtisodiy faollikni rag'batlantirishning muhim omili sifatida namoyon bo'lmoqda. O'zbekiston Respublikasida ham aholi bandligini ta'minlash va tadbirkorlikni rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri etib belgilangan. So'nggi yillarda amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlar, xususan, tadbirkorlik subyektlarini qo'llab-quvvatlash, imtiyozli kreditlar ajratish, yoshlar va xotin-qizlar bandligini oshirishga qaratilgan dasturlar natijasida kichik biznesning mamlakat iqtisodiyotidagi o'rni sezilarli darajada mustahkamlanib bormoqda. Natijada kichik biznes nafaqat yalpi ichki mahsulotni shakllantirishda, balki aholini ish bilan ta'minlashda ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Andijon viloyati aholisi sonining yuqoriligi va mehnat resurslarining salmoqli ulushi bilan respublikaning eng yirik hududlaridan biri hisoblanadi. Viloyatda mehnat bozorini rivojlantirish, yangi ish o'rinlarini yaratish va aholi bandligini oshirish masalalari alohida dolzarflik kasb etadi. Shu nuqtai nazardan, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning hududiy bandlikka ta'sirini o'rganish hamda Bandlik bo'limi faoliyati samaradorligini baholash muhim ilmiy va amaliy ahamiyatga ega.

Adabiyotlar tahlili: Aholi bandligini ta'minlash va kichik biznesni rivojlantirish masalalari iqtisodiy fanlarning muhim tadqiqot yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ushbu masalalar bo'yicha xorijiy, MDH va mahalliy olimlar tomonidan ko'plab ilmiy tadqiqotlar olib borilgan bo'lib, ularda mehnat bozori faoliyati, bandlikni tartibga solish mexanizmlari hamda kichik biznesning iqtisodiy o'sish va aholi bandligiga ta'siri keng yoritilgan. Bandlik nazariyasining ilmiy asoslari klassik iqtisodiy maktab vakillari hisoblangan A. Smit va D. Rikardo asarlarida shakllangan bo'lib, ular mehnat bozorida talab va taklif muvozanati orqali bandlikning ta'minlanishini asoslab berganlar. J.S. Mill mehnat unumdorligi va iqtisodiy rivojlanishning bandlikka ta'sirini o'rgangan. Keyinchalik J.M. Keyns tomonidan ishlab chiqilgan nazariyada esa bandlik muammosi makroiqtisodiy darajada tahlil qilinib, iqtisodiyotda to'liq bandlikka erishishda davlatning faol ishtiroki zarurligi ilmiy jihatdan asoslangan. Zamonaviy iqtisodiy adabiyotlarda kichik biznes va tadbirkorlikning bandlikni ta'minlashdagi o'rni alohida e'tirof etiladi. Xususan, P.

Samuelson, R. Dornbush va M. Porter tadqiqotlarida kichik biznes iqtisodiy o‘shining muhim omili, yangi ish o‘rinlari yaratishning asosiy manbalaridan biri sifatida baholangan. Ularning ilmiy qarashlariga ko‘ra, tadbirkorlik faoliyatining rivojlanishi mehnat bozoridagi muvozanatni ta‘minlash va aholi daromadlarini oshirishga xizmat qiladi. MDH mamlakatlari olimlaridan L. Abalkin, A. Aganbegyan, V. Mayevskiy va E. Libanova o‘tish davri iqtisodiyotida bandlik masalalarini tadqiq etib, kichik biznesning mehnat bozoriga moslashuvchan ta‘sirini asoslab berganlar. Ularning ilmiy ishlarida hududiy bandlikni ta‘minlashda tadbirkorlik subyektlarining ahamiyati hamda davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarini takomillashtirish masalalari yoritilgan. O‘zbekistonlik iqtisodchi olimlar A. Vahobov, Sh. Shodmonov, B. Xodiyev, D. G‘ozibekov va A. O‘lmasovlarning ilmiy ishlarida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning milliy iqtisodiyotdagi o‘rni, aholi bandligini ta‘minlashdagi ahamiyati hamda davlat tomonidan yaratilayotgan institutsional sharoitlar tahlil qilingan. Shuningdek, A. Tursunov, M. Rasulov va boshqa tadqiqotchilar tomonidan hududiy mehnat bozori rivojlanishi, bandlik siyosati va tadbirkorlikni rag‘batlantirish masalalari o‘rganilgan. Tahlil qilingan ilmiy adabiyotlar shuni ko‘rsatadiki, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik aholi bandligini ta‘minlashning eng muhim omillaridan biri hisoblanadi. Biroq mavjud tadqiqotlarning aksariyatida masala respublika miqyosida o‘rganilgan bo‘lib, hududlar, jumladan Andijon viloyati misolida kichik biznesning bandlikka ta‘siri va Bandlik bo‘limi faoliyatining samaradorligi yetarli darajada kompleks tadqiq etilmagan. Shu sababli mazkur maqolada Andijon viloyati misolida kichik biznesning aholi bandligini ta‘minlashdagi o‘rni va mavjud muammolarni o‘rganishga alohida e‘tibor qaratiladi.

Metodologiya: Mazkur tadqiqotda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning aholi bandligini ta‘minlashdagi o‘rnini baholash hamda Andijon viloyatida bandlik jarayonlarining holatini tahlil qilish uchun ilmiy tadqiqotning umumiy va maxsus usullaridan foydalanildi. Tadqiqotning nazariy-metodologik asosini aholi bandligi, mehnat bozori va tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishga oid iqtisodiy nazariyalar, mahalliy va xorijiy olimlarning ilmiy ishlari, shuningdek, O‘zbekiston Respublikasida bandlik va tadbirkorlikni rivojlantirishga qaratilgan normativ-huquqiy hujjatlar tashkil etdi. Tadqiqot jarayonida tahlil va sintez usullaridan foydalanilib, bandlik hamda kichik biznesning iqtisodiy mohiyati o‘rganildi. Taqqoslash usuli yordamida aholi bandligi ko‘rsatkichlari va kichik biznes subyektlari faoliyatining dinamikasi baholandi. Statistik tahlil usuli asosida Andijon viloyatining mehnat bozori holati, yaratilgan ish o‘rinlari soni va kichik biznesning bandlikka ta‘siri bo‘yicha ma‘lumotlar umumlashtirildi va tahlil qilindi. Shuningdek, tizimli yondashuv usuli orqali kichik biznes, mehnat bozori va bandlik siyosati o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqliklar o‘rganildi. Mantiqiy tahlil va umumlashtirish usullari asosida tadqiqot natijalari

shakllantirilib, hududda bandlikni oshirish va tadbirkorlikni rivojlantirishga qaratilgan amaliy taklif va tavsiyalar ishlab chiqildi.

Muhokama va natijalar: Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Andijon viloyatida aholi bandligini ta'minlashda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik muhim o'rin tutadi. Viloyatda faoliyat yuritayotgan kichik biznes subyektlari yangi ish o'rinlarini yaratish, aholi daromadlarini oshirish va mehnat bozoridagi bosimni kamaytirishda asosiy omillardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, xizmat ko'rsatish, savdo, hunarmandchilik va ishlab chiqarish sohalarida tashkil etilgan kichik korxonalar bandlik darajasining oshishiga sezilarli hissa qo'shmoqda. Tahlillar natijasida hududda amalga oshirilayotgan bandlik dasturlari va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan davlat dasturlari ijobiy natijalar berayotgani aniqlandi. Xususan, imtiyozli kreditlar ajratilishi, subsidiyalar berilishi hamda tadbirkorlik faoliyatini boshlash uchun yaratilayotgan qulay sharoitlar yangi ish o'rinlari sonining ortishiga xizmat qilmoqda. "Har bir oila – tadbirkor", "Yoshlar – kelajagimiz" kabi dasturlar aholining iqtisodiy faolligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shu bilan birga, tadqiqot davomida ayrim muammolar ham mavjudligi aniqlandi. Jumladan, ayrim hududlarda moliyaviy resurslardan foydalanish imkoniyatlarining cheklanganligi, tadbirkorlik ko'nikmalarining yetarli emasligi, ishlab chiqarish infratuzilmasidagi kamchiliklar hamda malakali ishchi kuchi taqchilligi kichik biznes rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Bu holatlar yangi ish o'rinlari yaratish sur'atlarini ma'lum darajada cheklab qo'ymoqda. Olib borilgan tahlillar asosida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni yanada rivojlantirish orqali hududiy bandlik darajasini oshirish mumkinligi asoslandi. Buning uchun tadbirkorlik subyektlarini moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini takomillashtirish, kasb-hunar va tadbirkorlik bo'yicha o'quv dasturlarini kengaytirish, investitsiyalarni jalb etish hamda ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish infratuzilmasini rivojlantirish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Xulosa: Olib borilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik aholi bandligini ta'minlashning eng muhim omillaridan biri hisoblanadi. Bozor iqtisodiyoti sharoitida aynan ushbu soha yangi ish o'rinlarini yaratish, aholi daromadlarini oshirish va hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Andijon viloyati misolida o'tkazilgan tahlillar natijasida kichik biznes subyektlari tomonidan yaratilayotgan ish o'rinlari mehnat bozoridagi talab va taklif o'rtasidagi muvozanatni saqlashga xizmat qilayotgani aniqlandi. Viloyatda amalga oshirilayotgan bandlik dasturlari, tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari hamda imtiyozli moliyalashtirish mexanizmlari aholi bandligini oshirishda ijobiy natijalar bermoqda. Tadqiqot davomida kichik biznes rivojlanishiga to'sqinlik qilayotgan ayrim muammolar ham mavjudligi kuzatildi. Jumladan, ayrim tadbirkorlarning moliyaviy resurslarga kirish imkoniyatlari cheklanganligi, zamonaviy biznes ko'nikmalarining yetarli emasligi

hamda ayrim hududlarda infratuzilma bilan bog‘liq muammolar yangi ish o‘rinlari yaratish imkoniyatlarini kamaytirmoqda. Mazkur muammolarni bartaraf etish maqsadida tadbirkorlik subyektlarini qo‘llab-quvvatlashning samarali mexanizmlarini kengaytirish, kasb-hunar va tadbirkorlik bo‘yicha o‘quv dasturlarini rivojlantirish, investitsiyalarni jalb etish hamda hududlarda ishlab chiqarish va xizmat ko‘rsatish infratuzilmasini takomillashtirish zarur. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni yanada rivojlantirish Andijon viloyatida aholi bandligini oshirish, yangi ish o‘rinlarini yaratish va aholining turmush darajasini yaxshilashning muhim sharti hisoblanadi. Ushbu yo‘nalishda olib borilayotgan islohotlarni izchil davom ettirish hududning barqaror iqtisodiy rivojlanishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdurahmonov Q.X. Mehnat iqtisodiyoti va bandlik nazariyasi. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2021.
2. Islomov B.I. Bozor iqtisodiyoti va tadbirkorlik. – Toshkent, 2020.
3. Rasulov R.R. Kichik biznes iqtisodiyoti. – Toshkent: Fan, 2019.
4. G‘ulomov S.S. Hududiy iqtisodiyot va bandlik masalalari. – Toshkent, 2021.
5. Karimov I.A. Iqtisodiy islohotlar va tadbirkorlik rivoji. – Toshkent, 2018.
6. Abdurahmonov Q.X. Kichik biznes va bandlikning o‘zaro bog‘liqligi // Iqtisodiyot va innovatsiyalar. – 2022.
7. Rasulov R.R. Hududiy bandlikni ta‘minlashda tadbirkorlikning roli // Iqtisodiy tahlil. – 2021.
8. G‘ulomov S.S. Andijon viloyatida kichik biznes rivojlanishining ijtimoiy-iqtisodiy ta‘siri // Hududiy iqtisodiyot. – 2023.
9. Toshpulatov, A. (2018). Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlari: iqtisodiyotda tutgan o‘rni va rivojlanish tendensiyalari. *Biznes Экспресс журналы*, №1(121), 30-yanvar.
10. Koraboev, N. (2018). O‘zbekiston milliy iqtisodiyotida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sohasining o‘rni va mehnat resurslarining holati tahlili. *Biznes Экспресс журналы*, №2(122), 28-fevral.